

Stanovisko Nejvyššího soudu ze dne 24.10.2007, sp. zn. Tpjn 301/2007, ECLI:CZ:NS:2007:TPJN.301.2007.1

Číslo: 2/2008

Právní věta:

I. Osoba, která pozbyla řidičské oprávnění podle § 94a odst. 1 zák. č. 361/2000 Sb., o provozu na pozemních komunikacích a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů, s ohledem na to, že jí byl soudem uložen trest nebo příslušným správním úřadem v řízení o přestupku uložena sankce zákazu činnosti spočívajícího v zákazu řízení motorových vozidel, nebo jí bylo řidičské oprávnění ze stejných důvodů odňato podle § 94 odst. 1 písm. c) uvedeného zákona ve znění účinném do 30. 6. 2006, není držitelem řidičského oprávnění ve smyslu ustanovení § 180d tr. zák. o trestném činu řízení motorového vozidla bez řidičského oprávnění.

II. Jestliže pachatel řídí motorové vozidlo, ačkoli není držitelem příslušného řidičského oprávnění podle zvláštního zákona (zák. č. 361/2000 Sb., o provozu na pozemních komunikacích a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů), a to v době, kdy mu bylo řízení motorových vozidel zakázáno pravomocným rozsudkem nebo rozhodnutím příslušného obecního úřadu obce s rozšířenou působností v přestupkovém řízení, zpravidla naplňuje znaky trestných činů řízení motorového vozidla bez řidičského oprávnění podle § 180d tr. zák. a maření výkonu úředního rozhodnutí podle § 171 odst. 1 písm. c) tr. zák. spáchaných v jednočinném souběhu.

Soud: Nejvyšší soud

Datum rozhodnutí: 24.10.2007

Spisová značka: Tpjn 301/2007

Číslo rozhodnutí: 2

Číslo sešitu: 1

Typ rozhodnutí: Stanovisko

Hesla: Maření výkonu úředního rozhodnutí, Řízení motorového vozidla bez řidičského oprávnění, Souběh trestných činů

Předpisy: § 171 odst. 1 písm. c) tr. zák.
§ 180d tr. zák.
§ 94a odst. 1 předpisu č. 361/2000Sb.

Druh: Rozhodnutí ve věcech trestních

Sbírkový text rozhodnutí:

O d ů v o d n ě n í :

Předseda trestního kolegia Nejvyššího soudu podle § 21 odst. 1 zák. č. 6/2002 Sb., o soudech a soudcích, ve znění pozdějších předpisů a čl. 14 odst. 1 písm. f) Jednacího řádu Nejvyššího soudu navrhl, aby trestní kolegium Nejvyššího soudu zaujalo stanovisko k otázce možnosti jednočinného souběhu trestných činů maření výkonu úředního rozhodnutí podle § 171 odst. 1 písm. c) tr. zák. a řízení motorového vozidla bez řidičského oprávnění podle § 180d tr. zák.

Tento návrh učinil předseda trestního kolegia na základě podnětů Ministerstva dopravy ze dne 10. 10. 2006 a nejvyšší státní zástupkyně ze dne 18. 12. 2006.

Z předloženého podnětu nejvyšší státní zástupkyně vyplývá, že Nejvyšší státní zastupitelství zaznamenalo v rámci výkonu své působnosti ohledně uvedené otázky rozdílnou rozhodovací praxi soudů. Jde o řešení případů, kdy pachatel řídí motorové vozidlo přesto, že řízení motorových vozidel mu bylo zakázáno pravomocným rozsudkem nebo rozhodnutím příslušného obecního úřadu obce s rozšířenou působností v přestupkovém řízení a řidičské oprávnění mu bylo odňato podle § 94 zák. č. 361/2000 ve znění účinném do 30. 6. 2006 (v případě zákazu činnosti uloženého do uvedeného data) nebo jej ze zákona pozbyl (v případě zákazu činnosti uloženého po uvedeném datu), a to podle § 94a zák. č. 361/2000, ve znění pozdějších předpisů (dále jen zákon o silničním provozu). Shodný aplikační problém signalizuje ve svém podnětu i Ministerstvo dopravy.

Nejvyšší státní zástupkyně poukázala na čtyři rozhodnutí - trestní příkazy, vydané okresními soudy v působnosti Krajského soudu v Praze, z nichž poznatky o rozdílné rozhodovací praxi získala. Konstatovala rovněž, že odlišná rozhodovací praxe byla zaznamenána i v jiných obvodech, a to i v rámci některých okresních soudů samotných.

Část rozhodnutí vychází z právního názoru, podle něhož rozdílnost objektů obou ustanovení, zásada, podle níž je povinností orgánů činných v trestním řízení vždy postihnout jednání podle všech v úvahu přicházejících ustanovení trestního práva hmotného, i samotná formulace skutkové podstaty trestného činu řízení motorového vozidla bez řidičského oprávnění podle § 180d tr. zák. nejen dovoluje, ale přímo vyžaduje stíhat jednání, jimiž pachatel naplnil formální znaky obou skutkových podstat, jako jednočinný souběh obou trestných činů. Část praxe však zastává stanovisko odlišné s odůvodněním, že skutková podstata trestného činu maření výkonu úředního rozhodnutí podle § 171 odst. 1 písm. c) tr. zák. je vůči skutkové podstatě trestného činu řízení motorového vozidla bez řidičského oprávnění podle § 180d tr. zák. speciální, nebo že skutková podstata podle § 180d tr. zák. je vůči skutkové podstatě podle § 171 odst. 1 písm. c) tr. zák. subsidiární, popř. s odůvodněním, že vůbec nejde o souběh uvedených trestných činů, neboť zákonodárce měl v případě trestného činu podle § 180d tr. zák. na mysli postih pouze těch osob, které nikdy nebyli držitelem řidičského oprávnění, nikoli osob, které řidičské oprávnění pozbyly nebo jim bylo odňato.

Podle názoru Nejvyššího státního zastupitelství jsou v posuzovaných případech naplněny znaky obou v úvahu přicházejících trestných činů, neboť ustanovení § 180d tr. zák. je aplikovatelné na všechny případy, kdy řídí motorové vozidlo osoba, která nemá řidičské oprávnění, bez ohledu na to, zda byla jeho držitelem v minulosti či nikoli. Za oba tyto trestné činy je nutno pachatele také postihnout, protože jejich jednočinný souběh není s ohledem na odlišnost jimi chráněných zájmů (objektů) vyloučen pro vztah speciality, popř. subsidiarity jednoho z nich. S tímto názorem se ztotožňují i krajské státní zástupci i obě vrchní státní zastupitelství.

Předseda trestního kolegia vyžádal informace k rozhodovací praxi v této otázce od krajských soudů. Jejich vyjádření, jakož i zasláná rozhodnutí soudů, rozdílnou rozhodovací praxi potvrzují.

Trestní kolegium Nejvyššího soudu před zaujetím stanoviska vyžádalo podle § 21 odst. 3 zák. č. 6/2002 Sb., o soudech a soudcích, ve znění pozdějších předpisů, vyjádření od Ministerstva spravedlnosti České republiky, Ministerstva vnitra České republiky, Nejvyššího státního

zastupitelství, Veřejného ochránce práv, předsedů vrchních a krajských soudů, právnických fakult v Praze, v Brně, v Plzni a v Olomouci, Institutu pro kriminologii a sociální prevenci, Ústavu státu a práva Akademie věd České republiky a České advokátní komory.

Všechna oslovená místa s výjimkou Veřejného ochránce práv vyjádřila názor, že v situaci, kdy motorové vozidlo řídí osoba, která pozbyla řidičské oprávnění ve smyslu § 94 odst. 1 písm. c), případně § 94a zákona č. 361/2000 Sb., o provozu na pozemních komunikacích, není vyloučen jednočinný souběh trestných činů maření výkonu úředního rozhodnutí podle § 171 odst. 1 písm. c) tr. zák. a řízení motorového vozidla bez řidičského oprávnění podle § 180d tr. zák. Argumentovaly odkazem na zásady trestního práva týkající se problematiky jednočinného souběhu a případů jeho vyloučení z důvodu vzájemných vztahů v úvahu připadajících skutkových podstat. Krajský soud v Brně přitom poukázal na některé problémy, které se závěrem o jednočinném souběhu uvedených trestných činů vyplývají.

Veřejný ochránce práv naproti tomu uvedl, že osoba, která řídí motorové vozidlo v takové situaci, se může dopustit pouze trestného činu maření úředního rozhodnutí podle ustanovení § 171 odst. 1 písm. c) tr. zák. Vychází z toho, že ustanovení § 180d tr. zák. bylo zákonodárcem přijato z důvodu zajištění možnosti sankcionovat prostřednictvím trestního práva ty osoby, které nikdy nebyly držiteli řidičského oprávnění, ať již z důvodu nedostatku věku nebo z jiných důvodů. Uvedené ustanovení nedopadá na ty situace, kdy daná osoba řidičské oprávnění pozbyla. Ačkoliv by z hlediska jazykového výkladu bylo možné takový závěr učinit, nelze, podle názoru Veřejného ochránce práv, odhlížet od výkladu teleologického (od úmyslu zákonodávce), který se snažil zakotvit jakožto objekt trestného činu řízení vozidla bez řidičského oprávnění pouze takový zájem společnosti na bezpečnosti silničního provozu, které je korelací se skutečností, že daná osoba nikdy držitelem řidičského oprávnění nebyla. Materiální hledisko zde není možné jednoduše oddělit od hlediska formálního – tedy od neexistence (a to časově absolutní) řidičského oprávnění pro danou osobu.

Poté, po zvážení všech výše citovaných vyjádření a v nich uvedených argumentů, trestní kolegium dospělo k následujícím závěrům:

Trestného činu řízení motorového vozidla bez řidičského oprávnění podle § 180d tr. zák. se dopustí ten, kdo řídí motorové vozidlo, ačkoliv není držitelem příslušného řidičského oprávnění podle zvláštního zákona.

Objektem tohoto trestného činu je zájem na bezpečnosti silničního provozu, který neohrožuje život a zdraví lidí a majetek.

Ustanovení § 180d tr. zák. chrání bezpečnost silničního provozu proti ohrožení, které vyplývá z řízení motorových vozidel bez příslušného řidičského oprávnění a v konečném důsledku směřuje proti životu a zdraví lidí či proti majetku. Smyslem tohoto ustanovení je zabránit v řízení motorových vozidel osobám bez řidičského oprávnění, které osvědčuje jejich odbornou a faktickou způsobilost k řízení motorového vozidla. Je otázkou, zda je za takovou osobu možno považovat i toho, kdo řidičské oprávnění pozbyl ve smyslu § 94a odst. 1 zákona o silničním provozu dnem právní moci rozhodnutí, jímž mu byl soudem uložen trest nebo příslušným správním úřadem uložena sankce zákazu činnosti spočívajícího v zákazu řízení motorových vozidel, popř. toho, jemuž bylo řidičské oprávnění ze stejných důvodů odňato podle § 94 odst. 1 písm. c) uvedeného zákona ve znění účinném do 30. 6. 2006. Podle názoru Nejvyššího soudu je třeba tuto otázku zodpovědět kladně, a to z těchto důvodů:

Tento závěr má oporu v jazykovém výkladu citovaných ustanovení. Slovesa pozbyt, být odňato, ve svém obvyklém významu znamenají ztrátu něčeho (práva, věci apod.). Jestliže tedy uvedená ustanovení hovoří o pozbytí a odnětí řidičského oprávnění znamená to, že držitel řidičského oprávnění ztrácí, tedy přestává být jeho držitelem a stává se osobou bez řidičského oprávnění. Ustanovení §

100 až 102 zákona o silničním provozu, která upravují vrácení řidičského oprávnění, pak hovoří o osobě, která pozbyla řidičské oprávnění nebo jí takové oprávnění bylo odňato, či žadateli o vrácení řidičského oprávnění, nikoli o držiteli řidičského oprávnění. Pro uvedené závěry vyplývající z jazykového výkladu svědčí také právní úprava, podle níž osoba, která se chce znovu stát držitelem řidičského oprávnění, musí o jeho vrácení požádat příslušný správní orgán, jenž o vrácení řidičského oprávnění rozhodne ve správním řízení. K žádosti musí být předloženy stanovené doklady, a pokud od právní moci rozsudku či rozhodnutí, jímž došlo k uložení trestu nebo sankce zákazu činnosti spočívajících v zákazu řízení motorových vozidel, uplynul víc než jeden rok, musí žadatel prokázat zdravotní a odbornou způsobilost k řízení motorových vozidel, přičemž doklad o odborné způsobilosti nesmí být starší než 60 dní (§ 102 zákona o silničním provozu). V případě, že by žadatel stanovené doklady nepředložil, příslušný správní orgán by musel zamítnout jeho žádost o vrácení řidičského oprávnění. Tato právní úprava odráží skutečnost, že u osoby, která po určitou dobu neřídí motorové vozidlo v důsledku zákazu výkonu této činnosti, může dojít ke snížení či ztrátě odborné, popř. i zdravotní způsobilosti, a je proto nutné její opětovné formální ověření.

Nelze proto souhlasit s argumentem, který se objevuje v některých rozhodnutích, že uložení trestu (resp. sankce) zákazu činnosti znamená pouze to, že osoba nesmí po stanovenou dobu vozidlo řídit, ale nepřestává být jeho držitelem, neboť oprávnění neztratila zcela, ale jen na určitou dobu (např. meritorní rozhodnutí Okresního soudu v Tachově, sp. zn. 2 T 120/2006, 2 T 98/2006).

Pokud by byl akceptován názor, že pachatel - řidič se řízením motorového vozidla v době výkonu zákazu činnosti po pozbytí řidičského oprávnění dopouští pouze trestného činu podle § 171 odst. 1 písm. c) tr. zák. a nelze jej postihnout podle § 180d tr. zák., pak by po uplynutí doby trestu nebo sankce zákazu činnosti by taková osoba nebyla pro řízení motorového vozidla bez řidičského oprávnění postizitelná prostředky trestního práva, ale šlo by jen o správní delikt, ačkoli by se mohlo jednat o osobu, která i přes dříve získané a pozbyté řidičské oprávnění jako řidič zjevně selhala a bez provedení správní kontroly jejího přístupu k řidičskému oprávnění postupem podle § 102 zákona o silničním provozu by se jednalo o subjekt, který by mohl být z hlediska bezpečnosti silničního provozu reálným rizikem.

Pro úplnost je třeba dodat, že ustanovení § 94a o pozbytí řidičského oprávnění bylo do zákona o silničním provozu vloženo zákonem č. 411/ 2005 Sb s účinností od 1. 7. 2006. Do této doby bylo uložení trestu, resp. sankce zákazu činnosti soudem nebo správním úřadem důvodem odnětí řidičského oprávnění příslušným obecním úřadem obce s rozšířenou působností podle § 94 odst. 1 písm. c) zákona o silničním provozu ve znění účinném do 30. 6. 2006. Tento důvod pro odnětí řidičského oprávnění byl zrušen stejným zákonem v souvislosti s doplněním zákona o silničním provozu ustanovením § 94a o pozbytí řidičského oprávnění.

Trestného činu maření výkonu úředního rozhodnutí podle § 171 odst. 1 písm. c) tr. zák. se dopustí ten, kdo maří nebo podstatně ztěžuje výkon rozhodnutí soudu nebo jiného orgánu tím, že vykonává činnosti, která mu byla zakázána. Zakázat výkon určité činnosti lze buď rozhodnutím soudu uložení trestu zákazu činnosti podle § 49 odst. 1, 2 tr. zák., anebo rozhodnutím státního orgánu ve správním řízení např. uložení sankce zákazu činnosti v přestupkovém řízení.

Objektem tohoto trestného činu je zájem na řádném výkonu rozhodnutí státních orgánů. Smyslem ustanovení § 171 odst. 1 písm. c) tr. zák. je zajistit, aby osoby nevykonávaly činnost, jejíž výkon jim byl rozhodnutím státního orgánu zakázán.

Z uvedeného vyplývá, že jednání pachatele, který řídí motorové vozidlo, ačkoli nemá řidičské oprávnění proto, že je nikdy nenabyl, nebo je pozbyl z důvodu uložení trestu zákazu činnosti některým ze dvou výše uvedených způsobů, směřuje vůči dvěma rozdílným objektům a naplňuje objektivní znaky skutkových podstat jak trestného činu maření výkonu úředního rozhodnutí podle §

171 odst. 1 písm. c) tr. zák., tak trestného činu řízení motorového vozidla bez řidičského oprávnění podle § 180d tr. zák.

Každý trestněprávně relevantní skutek musí být postižen podle všech v úvahu přicházejících ustanovení trestního práva hmotného. Jednočinný souběh je však vyloučen, jestliže mezi v úvahu přicházejícími skutkovými podstatami je vztah speciality či subsidiarity, kdy speciální ustanovení má přednost před obecným a primární před subsidiárním. U obou těchto vztahů platí, že jde o vztah skutkových podstat chránících též objekt. Přitom speciální je taková skutková podstata, která v sobě obsahuje kromě skutkové podstaty obecné, ještě něco navíc, tedy právě ono speciální. Subsidiární skutková podstata se uplatní jen v případě, že se neužije skutková podstata primární, jejím účelem je doplnění ochrany poskytované skutkovou podstatou primární. Mezi ustanoveními § 171 odst. 1 písm. c) a § 180d tr. zák. však takovéto vztahy nelze dovodit. Rozdílnost chráněných objektů, a tím i zcela odlišný účel obou skutkových podstat, naopak vyžaduje kvalifikovat předmětné jednání jako jednočinný souběh obou trestných činů. Tato právní kvalifikace rovněž lépe vystihuje společenskou nebezpečnost jednání pachatele. Velmi často se může jednat o osobu, která pozbyla řidičského oprávnění právě proto, že jako řidič zjevně selhala a mohla by být z hlediska bezpečnosti silničního provozu reálným rizikem.

Závěr o naplnění skutkových podstat obou trestných činů řízení motorového vozidla bez řidičského oprávnění podle § 180d tr. zák. a maření výkonu úředního rozhodnutí podle § 171 odst. 1 písm. c) tr. zák. a jejich postih jako trestných činů spáchaných v jednočinném souběhu tak vyjadřuje skutečnost, že pachatel, který řídí motorové vozidlo, ačkoli není držitelem řidičského oprávnění v důsledku pravomocného uložení trestu či sankce zákazu činnosti, nejen, že nerespektuje rozhodnutí státního orgánu, ale současně může představovat hrozbu pro bezpečnost silničního provozu, a tím i pro životy a zdraví lidí a majetek.

Jestliže tedy zákonodárce vyjádřil doplněním trestního zákona o ustanovení § 180d o trestném činu řízení motorového vozidla bez řidičského oprávnění, že takové jednání považuje za natolik společensky nebezpečné, že je před ním třeba společnost chránit trestním zákonem, je nezbytné, aby orgány činné v trestním řízení realizovaly tuto ochranu důsledně v souladu s jeho záměrem. Výjimky jsou možné jen ve zvláštních případech, kdy s ohledem na konkrétní skutkové okolnosti posuzovaného činu (nikoliv s ohledem na poměr mezi příslušnými skutkovými podstatami) je jednočinný souběh vyloučen z důvodů tzv. faktické konzumpce.

Na základě těchto úvah dospělo trestní kolegium Nejvyššího soudu k výše uvedenému stanovisku.